

หลวงปู่คำดี ปภาโส

โดย ผู้จัดการออนไลน์ 2 ตุลาคม 2545 15:56 น.

หลวงปู่คำดี ปภาโส

วัดถ้ำผาปู่ อ.เมือง จ.เลย

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงปู่คำดี ปภาโส เกิดวันพฤหัสบดีที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2445 ตรงกับแรม 14 ค่ำ ปีมะเส็ง ท่านเป็นบุตรคนที่ 2 หลงนายพร-นางหมอก นินเขียว เกิดที่บ้านหนองคู ตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ท่านมีพี่น้องร่วมบิดามารดากัน คือ ชาย 3 คน หญิง 3 คน รวม 6 คน

หลวงปู่คำดี เมื่อเป็นเด็กท่านไม่ได้เข้าโรงเรียน เพราะสมัยนั้นตามชนบทบ้านนอกไม่มีโรงเรียน ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว โดยเข้าเรียนโรงเรียนผู้ใหญ่จบชั้นประถมปีที่ 4 บริบูรณ์ ในสมัยที่ท่านยังเป็นเด็ก เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน และมีจิตใจเลื่อมใสในทางพระพุทธศาสนาตลอดมา ท่านนี้ก็จะบวชมาตลอด เมื่ออายุบวชเป็นสามเณรได้ ท่านขออนุญาตโยมบิดา-มารดาบวช แต่ไม่ได้รับอนุญาต กลับบอกว่า เอาไว้อายุครบบวชเป็นพระแล้วค่อยบวชที่เดียวเลย เพราะตอนนี้ทางบ้านกำลังต้องการให้อยู่ช่วยทำงานก่อน ท่านก็ได้ช่วยพ่อแม่ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความอดทนมาตลอด จนกระทั่งอายุครบ 22 ปีบริบูรณ์ จึงได้ขออนุญาตบิดา-มารดาของท่านบวชอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้จึงยินดียินดีอนุญาตให้ท่านบวชได้ตามต้องการ ท่านดีใจมาก เพราะสมใจที่คิดไว้ ท่านพูดว่าสมัยท่านเป็นเด็กมองเห็นภูเขาเขียวๆ ที่ใกล้บ้านท่านเป็นสถานที่ที่เหมือนว่าเคยอาศัยอยู่มาแต่ก่อนแล้ว และคิดว่าบวชครั้งนี้แล้ว คงจะได้ไปอยู่อาศัยทำความเพียรแน่ เกิดความปิติ และเกิดความชื่นใจตลอดเวลา

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิบัติ

หลวงปู่คำดี ปภาโส บวชเป็นพระมหานิกาย ที่วัดหนองแวง บ้านเมืองเก่า ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พระอาจารย์ที่บวชให้คือ

พระครูเมือง เป็นพระอุปัชฌาย์

พระอาจารย์โพธิ์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระอาจารย์ชานูหฺลิต เป็นพระอนุสาวนาจารย์

เมื่อบวชแล้วท่านไปจำพรรษาอยู่ที่บ้านหนองคู ตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กับอาจารย์ของท่าน ต่อมาไม่นานอาจารย์ได้ลาสิกขาจากท่านไป ท่านจึงต้องทำหน้าที่เป็นสมภารวัดแทน ท่านได้บวชอยู่ 4 พรรษา ในระหว่างที่บวชอยู่นั้น ไม่มีความยินดีและพอใจในความเป็นอยู่ เพราะท่านได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการบวชตามพระเพณีเช่นนี้ คงจะไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ ถ้าฝึกบวชและจำพรรษาอยู่อย่างนี้แล้ว คงขาดทุนในการบวชแน่นอน เพราะเป็นการอยู่ด้วยความประมาท ทั้งวันทั้งคืน อยู่ตลอดเวลา เมื่อท่านพิจารณาเห็นโทษในความเป็นอยู่ ท่านจึงคิดอยากที่จะไปชุกคัง ธรรมเนียมปฏิบัติภาวนาให้รู้แจ้งเห็นจริงให้ได้

การจะออกชุกคังกรรมฐานท่านมีความตั้งใจตั้งแต่ครั้งยังเป็นพระฝ่ายมหานิกาย อยู่ โดยครั้งหนึ่งท่านเคยพาสามเณรออกไปนั่งกรรมฐานที่ป่าช้า ท่านเล่าว่า วันหนึ่งมีคนตายใหม่เพิ่งเอาไปเผา เวลาประมาณ 2 ทุ่ม ท่านไปกับสามเณรเพียง 2 รูป ถึงป่าช้า ท่านกับสามเณรแยกกัน ท่านอยู่ที่โคนไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง การภาวนาของท่านครั้งนั้นยังไม่มีการบวชอาจารย์สอน ท่านได้ศึกษาตามแบบแผนที่ท่านอ่านพบ และปฏิบัติภาวนาตามคือให้บริกรรมพุทโธ ท่านภาวนาไปสักพัก ทำให้เกิดจิตว่าง จากความนึกคิด ภายก็ปรากฏว่าหายไปหมด มีสติกับความรู้อยู่เฉย มีแต่ความสุขใจ ท่านนั่งประมาณ 3 ชั่วโมง จิตจึงถอนออก

จากพรรษาที่ 1-2-3 ผ่านไป มีอยู่วันหนึ่ง หลวงปู่คำดี มีความสงสัยเรื่อง พระนั่งหลับตามาก จึงเข้าไปถามพระอาจารย์ ท่านตอบว่า "นั่นท่านนั่งภาวนา เรียกว่านั่งกรรมฐานเป็นพระผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ ท่านเดินชุกคังไปตามป่าเขาอยู่ในถ้ำบำเพ็ญเพียรของท่าน" ความนึกคิดและความรู้ใหม่ๆ นี้ ทำให้หลวงปู่คำดีสนใจมากเป็นพิเศษ ได้เก็บความรู้สึกนอนเนื่องในหัวใจตั้งแต่บัดนั้นมา ไม่เคยลืม แม้จะศึกษาทางด้านปริยัติธรรม สวดมนต์ทำวัตรโดยปกติก็ตาม

ต่อมาพรรษาที่ 4 หลวงปู่คำดี เกิดเบื่อหน่ายในการศึกษาพระธรรมวินัยตามที่เคย

เรียนรู้อยู่ ท่านจึงมาพิจารณาเองว่า การบวชของเรานี้ดูแล้วไม่มีอะไรเป็นแก่นเป็นสาร
เลย คงเป็นการบวชตามประเพณีอย่างที่เขาบวชกันเฉยๆ นั่นเอง แต่ถ้าเราได้ออกเดิน
ธุดงค์เหมือนอย่างพระมาบิณฑกตบ้างๆ วัดเราก็จะมีประโยชน์มาก อีกทั้งยังได้
ประสบการณ์ที่เราไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นอีกด้วย ถ้ายังเป็นอยู่เช่นนี้คงไม่เป็นเพื่อพ้นทุกข์
เสียแล้ว เมื่อคิดได้ดังนั้น ท่านจึงตั้งจิตอธิษฐานไปว่า "ถ้าแม้ว่าข้าพเจ้ายังดำเนินชีวิตอยู่
เช่นนี้ เห็นที่จะต้องลาสิกขาออกไปใช้ชีวิตภายนอกแน่นอนแต่ถ้าแม้ว่าข้าพเจ้าสามารถ
ประพฤติปฏิบัติธรรมตามเยี่ยงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ทางพ้นทุกข์ดังเช่น
พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ที่เดินธุดงค์มาบิณฑกตเมื่อไม่นานมานี้แล้วก็ขอให้พระผู้
ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบมาโปรดสั่งสอนแนะแนวทางแก่ข้าพเจ้าภายในสองวันนี้ด้วยเถิด"
หลังจากหลวงปู่ได้อธิษฐานแล้ว 2 วัน ก็ปรากฏพระกรรมฐานเดินธุดงค์ผ่านมาและพัก
ตรงบริเวณใต้ต้นไม้ ใหญ่ๆ วัด ที่เดียวกับพระธุดงค์ชุดก่อน ท่านมาถึงคำอธิษฐานได้ก็
แสนจะดีใจ รีบนำน้ำฝนที่สะอาดไปถวายซึ่งในครั้งนี้น้ำมากันหลายองค์กระจายกันพักเป็น
จุดๆ ไป เมื่อหลวงปู่ถวายน้ำแล้วได้กราบเรียนถามตามที่ตนสงสัยนั้นว่า "นี่พระคุณเจ้า
มาจากไหนและจะเดินทางไปไหนใครรับกรรม" พระธุดงค์ตอบว่า "พวกผมพากันเดิน
ธุดงค์จะขึ้นเขา แต่ตอนนี้ผ่านมาจึงแวะพักเหนื่อย" หลวงปู่คำดีถามว่า "การเดินธุดงค์นี้
เป็นไปเพื่อจุดประสงค์สิ่งใดครับกรรม" พระธุดงค์ตอบว่า "เพื่อความวิเวกเพื่อหา
ความสงบและเพื่อโมกขธรรมคือ ความพ้นทุกข์" หลวงปู่คำดีฟังคิด เพราะเรื่องนี้เคยได้
ถามพระอาจารย์มาแล้ว ท่านว่าหาทางพ้นทุกข์เหมือนกัน ท่านยังเกิดความปีติยินดีใน
ปฏิบัติของท่านเหล่านั้นมาก ท่านมีความศรัทธาในอริยาบถต่างๆ ที่พระธุดงค์แสดง
ออกมาให้เห็น ท่านจึงออกปากพูดไปว่า "กรรมมีความสนใจมานานพระคุณเจ้าจะ
รังเกียจหรือไม่ถ้ากรรมจะขอติดตามเดินธุดงค์ไปด้วย เพื่อพระคุณเจ้าจะได้อบรมสั่ง
สอนให้กรรมได้มีความรู้ความเข้าใจตามแนวทางปฏิบัติอย่างที่พระคุณเจ้ากระทำอยู่"
พระธุดงค์จึงถามว่า "ท่านเป็นพระมหานิกาย หรือธรรมยุต" หลวงปู่คำดีตอบว่า
"กรรมเป็นพระมหานิกายครับกรรม" พระธุดงค์พูดว่า "ท่านเป็นพระมหานิกายไป
กับพวกผมไม่ได้ เพราะบางสิ่งบางอย่างหลักธรรมวินัยเข้ากันไม่ได้ หมายถึงไม่
เหมือนกัน อย่างเช่นพิธีการต่างๆ พวกผมไม่ได้รังเกียจท่านหรอก แต่ทางที่ดีถ้าท่าน
อยากไปกับพวกผมจริงๆ แล้วขอให้ท่านไปญัตติใหม่เป็นธรรมยุตเสียก่อน จึงจะไปกับ
พวกผมได้ เอาละพวกผมก็พักเป็นเวลาสมควรแล้วจะต้องรีบเดินธุดงค์ต่อไป"

หลังจากที่พระธุดงค์ชุดดังกล่าวจากไปแล้ว หลวงปู่มีความอี้อัดใจ เพราะว่าพระธุดงค์บอกว่าถ้าจะร่วมไปกับท่านจริงต้องไปปฏิบัติเป็นธรรมยุตก่อน ส่วนเราหรือก็ได้รับความเมตตาพระอาจารย์ ตลอดจนญาติโยมมากมาย แต่ใจหลวงปู่ก็ไม่อยากทิ้งความพยายามที่จะออกธุดงค์ ท่านรุ่มร้อนจิตใจจนทนไม่ได้จึงอยากจะกราบพระอาจารย์ขออนุญาตลาไปปฏิบัติใหม่ ถ้าท่านเมตตาเราแล้วท่านคงไม่ขัดขวาง ต้องยินดีกับการดำเนินชีวิตที่ดีที่ชอบของลูกศิษย์อย่างแน่นอน เพราะการเดินทางธุดงค์เป็นไปเพื่อหาทางพ้นเสียจากทุกข์พระอาจารย์คงจะอนุโมทนากับเรา จึงได้หาโอกาสในวันหนึ่งเข้ามัสการพระอาจารย์เพื่อขอลาปฏิบัติใหม่ เมื่อเข้ามาถึงตรงหน้าแล้วพระอาจารย์ถามว่า "มีธุระอะไรหรือ" หลวงปู่ตอบไปว่า "กระผมมีปัญหาอยู่ว่า กระผมมีความประสงค์ที่จะออกธุดงค์ แต่ในการเดินทางนั้น กระผมได้รับคำแนะนำว่า ให้ไปแปรนิกายใหม่เป็นธรรมยุต กระผมจึงมีความอัดอั้นตันใจเป็นอย่างยิ่ง พระอาจารย์เห็นเป็นการสมควรประการใดครับกระผม" พระอาจารย์ตอบว่า ผู้เป็นพระคณาจารย์ใหญ่ในขณะนี้ท่านเป็นพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต เป็นพระอาจารย์ปฏิบัติกรรมฐาน มีความสามารถเป็นยอด ท่านได้อบรมสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ให้ประพฤติปฏิบัติแนวทางพ้นทุกข์จนสามารถมีดวงตาเห็นธรรมกันมากมี ถ้าแม้ว่าเป็นวาสนาของท่านคำดีแล้ว ควรจะรีบเร่งชวนชวายเป็นขณะครุบาอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่ จงไปดิ้นะ และขอให้ตั้งใจค้นหาสัจธรรมอันล้ำเลิศอันเป็นทางพ้นทุกข์ได้จริงแท้แน่นอน เป็นหนทางเอกของท่านคำดีแล้ว ขออนุโมทนาให้กุศลผลแห่งภาวนามยนี้ด้วย - ขอให้พบธรรม" หลวงปู่คำดีแสนต้นตื้นใจน้ำตาเอ่อนองด้วยความปีตินี้แหละหนอครุบาอาจารย์ผู้ประเสริฐ พระอาจารย์ผู้อยากเห็นศิษย์ได้ดีมีวิชาต่อไปในอนาคตท่านย่อมส่งเสริมเช่นนี้เสมอ...หลวงปู่คำดีได้ลาพระอาจารย์แล้ว ยังคิดถึงโยมอุปัฏฐาก ท่านจึงได้บอกข่าวและมาประชุมกัน เพื่อขอลาเดินทางธุดงค์และจะเรียนรู้ในการแปรปฏิบัติเป็นธรรมยุตด้วย

หลังจากที่หลวงปู่ฯ ได้ยื่นคำอธิบายจากพระธุดงค์ผ่านไปไม่กี่วัน ท่านก็บอกญาติโยมให้เตรียมบริวารที่จะไปทำการปฏิบัติใหม่ไม่กี่วันการเตรียมบริวารเสร็จเรียบร้อย จึงลาญาติโยมเพื่อไปปฏิบัติเป็นพระธรรมยุต ญาติโยมต่างก็อนุโมทนาทุกคน ท่านจึงออกเดินทางจากวัดหนองคู ซึ่งเป็นบ้านเกิดไปเมืองขอนแก่น ขออนุญาตเข้าพบ พระครูพิศาลธรรมาเขต เจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์ราวาส ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

และนมัสการกราบเรียนให้ท่านช่วยยุติเป็นพระธรรมยุตท่านก็รับไว้ด้วยความเมตตา และพักอยู่ที่วัดนี้ จนกระทั่งหลวงปู่คำดี ได้ฝึกหัดอ่านอักขระฐานกรณ์จากอาจารย์ ได้เรียบร้อยไม่ขาดตกบกพร่อง ท่านจึงได้อนุญาตให้ยุติได้เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2471 ตรงกับปีมะโรง เวลา 13.30 น. เป็นอันเสร็จพิธี โดยมี

พระครูพิศาลธรรมาทร เป็นพระอุปัชฌาย์

พระปลัดสังข์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระสมชาย เป็นพระอนุสาวนาจารย์

ปี พ.ศ. 2481 ท่านจำพรรษาที่วัดถ้ำกวาง บ้านหินร่อง ตำบลเมืองเก่า อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ครั้งแรกท่านอยู่องค์เดียว อาศัยญาติโยมชาวบ้านที่พากันให้ชั่วคราว ต่อมาเมื่อมีหมู่คณะไปด้วยมีพระ 3 รูป ตาปะขาว 1 คน ถ้ำกวางนี้เป็นสถานที่ที่มีป่าทึบ ห่างไกลจากหมู่บ้านประมาณ 2 กม. ก่อนที่ท่านจะมาถ้ำกวางนี้ ท่านมุ่งมั่นทำความเพียรอย่างเดียว ขอมสละชีพเพื่อพรหมจรรย์ เพื่อมรรคผลนิพพาน ท่านได้ตั้งสัจจะอธิษฐานอยู่จำพรรษาที่ถ้ำกวางนี้ 5 พรรษา ถ้าหากจะมีอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ท่านก็จะไม่ยอมหนีให้เสียสัจจะโดยเด็ดขาด การจำพรรษาที่นี้ท่านได้ปฏิบัติภาวนาอย่างเอาเป็นเอาตาย

จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2483 ท่านได้เป็นไข้มาลาเรียอย่างหนักแม้แต่หมู่คณะของท่านทุกรูปก็เป็นผู้ไม่มีใครดูแลกันได้เลย ได้อาศัยชาวบ้านหินร่องมาช่วยอุปฐากดูแล ต่อมาพระ 2 รูป มรณภาพ และตาปะขาว 1 คน ได้ตายจากไป ส่วนพระที่ยังไม่มรณภาพต่างก็หนีไปที่ต่างๆ ไม่มีใครกล้าอยู่เพราะกลัวไข้มาลาเรียกัน สำหรับหลวงปู่ได้มีญาติโยมมาอ้อนวอนให้หนี แต่หลวงปู่อธิษฐานไว้แล้ว ท่านอยู่ของท่านรูปเดียวตลอดฤดูแล้ง พอจวนจะเข้าพรรษามีพระไปร่วมจำพรรษาอีก 4 รูป ตาปะขาว 1 คนคือ พระอ่อน หลวงตาสีดา หลวงตาช่วง ตาปะขาวบัว (หลวงปู่บัว สิริบุญ โณ วัดป่าหนองแขง จังหวัดอุดรธานี) ได้ร่วมกับเพื่อนพระด้วยกันปฏิบัติภาวนาจนกระทั่งออกพรรษา

ในขณะที่อยู่ถ้ำกวาง บ้านหินร่อง กลางฤดูแล้ง ปี พ.ศ. 2484 คิดอยากจะไปบริเวณที่ "ภูแก้ว" ขณะนั้นไข้ยังไม่หายดี ก่อนไปคิดเสียสละตัดสินใจไป หากจะเป็น

อย่างไรก็ยอมเป็น จะหายก็หายจะตายก็ตาย ตัดสินใจอย่างนั้นก็ทำให้ลูกศิษย์ซึ่งเป็นผู้
เหมือนกันฟัง

"ผมจะไปภูแก้ว ท่านจะไปด้วยไหม ถ้าผมไปผมยอมสละชีพได้นะ จะหายก็หาย
จะตายก็ตายหากถึงภูเขาแล้วถ้าแล้ว ถ้าลงบิณฑบาตไม่ได้ ผมก็ไม่ลง หากชาวบ้านเขาไม่
เอาอาหารมาส่งผมก็ไม่ฉัน" โสสุต (ตั้งใจแน่อน) อย่างนี้ก็ตกลงไปด้วยกัน หลวงปู่
เป็นนักต่อสู้ผู้กล้าเลิศจริงจึงต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นยอด ถึงแม้ว่าสังขารร่างกาย
จะเป็นอย่างไร หลวงปู่ไม่เคยคิดเดือดร้อน ท่านถือว่า ถ้าไม่ได้ธรรมแล้วขอยอมตาย
สักจะวาจาที่ตั้งไว้บังเกิดผลได้

หลวงปู่คำดีไปอยู่ในถ้ำกวางแต่ละครั้ง ก็ล้มป่วยถูกชาวบ้านหามลงมาทุกครั้ง
ท่านอธิษฐานอยู่ 5 ปี ก็ต้องถูกหามลงมาทุกปีเหมือนกัน แต่อาศัยความเพียรเป็นเลิศมุ่ง
ตรงทางเอกปฏิบัติปฏิบัติชอบอย่างไม่มีอะไรจะเปลี่ยนจิตใจท่านได้ แม้สุขภาพไม่
สมบูรณ์นักก็ตาม ความขยันในการประพฤติปฏิบัติภาวนา หลวงปู่ไม่เคยทอดทิ้งเลย
แม้ยามเจ็บป่วยหลวงปู่ยังมีสติพร้อมมูล มุ่งหวังธรรมะด้วยการเอาชีวิตเข้าแลก

ปฏิบัติในการปฏิบัติของท่านๆ เอาความตายเข้าสู่ บางวันเดินจงกรมตลอดถึงมือ
ก็มี บางครั้งนั่งสมาธิตลอดคืน บางวันเดินจงกรมตลอดวันอีก การปฏิบัติของท่านปฏิบัติ
แบบเอาเป็นเอาตายไม่หวั่นแม้แต่เรื่องการอาบน้ำ แม้เหงื่อจะไหลชุ่มโชกก็ตาม ท่าน
บอกว่าเหงื่อไหลตามตัวไม่เป็นไรแต่ใจมันเย็นชุ่มฉ่ำตลอดเวลา จึงไม่เกิดความรำคาญ
ลูกศิษย์ที่ศึกษาปฏิบัติภาวนากับท่านกราบเรียนถามท่านอีกว่า

"ท่านอาจารย์ กระผมเห็นท่านปฏิบัติภาวนาตลอดวันตลอดคืน ไม่ทราบที่ท่าน
เอาเวลาไหนนอน" ท่านตอบว่า "จิตมันพักอยู่ในตัวนอนอยู่ในตัว มีความยินดีและ
เพลิดเพลินในการปฏิบัติภาวนา จึงไม่รู้สึกเหนื่อยและไม่ง่วงนอน"

ในระหว่างที่ท่านวิเวกภาวนาอยู่ที่เขาตะกูครั้งนั้น ท่านได้ถือสัจจะอันหนึ่งคือ
ท่านถือสัจจะฉันผลไม้แทนข้าวและอาหารสับเปลี่ยนกันไปคือ ฉันกล้วย มะพร้าว มัน
เผือก น้ำอ้อย น้ำตาล 5 วัน แล้วจึงกลับไปฉันอาหาร-หวาน 3 วัน สลับกันเช่นนี้ตลอด

เวลาขณะที่ท่านออกธุดงค์ประมาณ 3-4 เดือน ในระหว่างที่เร่งความเพียรอยู่นั้นท่าน พุคแต่บ่อย ไม่มีเรื่องจำเป็นท่านไม่พูดคือ ท่านพยายามฝึกสติไม่ให้ผลออกจากร่าง และใจไปทุกๆ อิริยาบถ 4 คืบ ยืน เดิน นั่ง นอน ท่านมีความเพียรพยายามจนจิตของท่าน ได้สมาธิใหม่สมความประสงค์ของท่าน จิตของท่านรวมอยู่เป็นวันเป็นคืนก็ได้ ขณะที่จิตของท่านได้กำลังเช่นนี้ ท่านได้พิจารณาธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ตลอดทั้ง อากาศ 32 ก็เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ท่านได้เพียรพยายามพิจารณาทะลุเข้าไปถึง เวทนาทั้ง 3 ตลอดไปถึงสิ่งต่างๆ ก็เห็นเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ท่านได้พิจารณาไป จนกระทั่ง จิตแสดงความบริสุทธิ์ของจิตให้เห็นอย่างชัดเจน ขณะนี้แสดงว่า จิตของท่าน ได้ผ่านไตรลักษณ์ไปแล้ว

ครั้งหนึ่งเป็นฤดูแล้ง ตรงกับเดือน 3 แรม 3 ค่ำ ปี พ.ศ. 2476 ได้ยินเสียงใบ พลวงหล่นดังตึงตึงๆ ขณะที่หลวงปู่คำดีเงินจงกรมอยู่นั้น ประมาณ 3 หุ่ สมัยนั้นใช้ เทียนไขตั้งไว้ตรงกลาง โคมผ้าที่ทำเป็นรูปทรงกลม เจาะรูมันก็สว่างดี ลมพัดไฟก็ไม่ดับ มองไกลๆ เห็นแดงๆ ทางจงกรมสูงขึ้นไปจากพื้นประมาณ 2 เมตร เงียบสงัดดี ได้ยิน แต่เสียงใบพลวงตกดังตึงตึงๆ ทันใดนั้นได้ยินเสียงสัตว์ขู่ ได้ยินเสียงขู่ครั้งแรก สงสัย เสียงอะไรแปลกๆ ใจมันบอกว่า "เสือ" แต่ก็ยังไม่แน่ใจจึงเดินกำหนดจิตกลับไปกลับมา ที่ทางจงกรมอยู่อย่างนั้น มันขู่ครั้งที่สอง นี่ชัดเสียแล้ว มันดังชัด "อา..อา..อา..อา!" เสียง หายใจดังโครกคราก ไกลออกไปประมาณ 10 เมตร ไม่นานนักได้ยินเสียงขู่คำรามอีก มาอยู่ใกล้ๆ ทางจงกรมแหงนหน้าขึ้นดู แล้วขู่ อา..อา..อา..อาแล้วแสร้งกลับยืนอยู่กับที่ ผลออกไปพักหนึ่ง จิตมันจึงบอกว่า "กรรม" พอจิตมันแสดงความมุคขึ้นในใจว่า "กรรม" ก็ มีสติดีขึ้น ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และครูบาอาจารย์ พอรระลึกได้แล้ว มีสติปกติ จึงได้พูดกับมันว่า ถ้าเราเคยทำกรรมทำเวรต่อกัน ถ้าจะขึ้นมา กินข้าพเจ้าจึงขึ้นมากินเถิด ถ้าเราไม่เคยทำเวรทำกรรมต่อกัน ก็จงหนีเสีย เรามาอยู่ที่นี้ก็ไม่เคยรบกวนใคร ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ว่าสัตว์ตัวเล็กและสัตว์ตัวใหญ่ เรามาที่นี่เพื่อมา ปฏิบัติสมณธรรมเท่านั้น

พอรระลึกได้จิตตั้งมั่นแล้ว หายกลัว ความกลัวหายหมดเลย ไม่มีความกลัว เกิด ความเมตตา รักมัน ฉวยโคมได้ออกตามหามันทันที ถ้าพบแล้วจะไม่มีความกลัว ไม่ว่า จะเป็นเสือเล็กหรือเสือใหญ่ สามารถจะเข้าอุบหลังและจีหลังมันได้

อีกครั้งหนึ่งหน้าแล้งปี พ.ศ. 2524 ท่านได้เดินทางไปวัดบ้านเหล่านาคี (วัดป่า
อรัญวาสี) จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่านเพื่อเป็นประธานสร้างกุฏิที่ญาติโยม
เขามีศรัทธาที่จะสร้างเป็นอนุสรณ์ในด้านวัตถุดาวารไว้ แต่ท่านไม่รู้สึกยินดี เพราะท่าน
ของสันโดษ ไม่มีนิสัยชอบก่อสร้างส่วนที่เห็นว่าทางวัดมีการสร้างสิ่งต่างๆ ส่วนมาก
เป็นศรัทธามาสร้างถวายท่านก็ไม่ขัดศรัทธาการก่อสร้างกุฏิที่วัดนี้ก็เช่นเดียวกัน มี
ศรัทธา 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งต้องการก่อสร้าง อีกฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการสร้างไม่เป็นที่ตกลง
กันฝ่ายที่ต้องการสร้างไม่ฟังเสียงคัดค้านได้ดำเนินการก่อสร้างไปเลย เมื่อริบเตรียมหา
วัสดุก่อสร้าง พวกที่คัดค้านก็หาเรื่องคัดค้านฟ้องร้องกัน หาว่าทำผิดกฎหมายบ้านเมือง
ให้เจ้าหน้าที่มาจับ

พอออกพรรษาในปี พ.ศ. 2525 ท่านกลับไปวัดบ้านเหล่านาคีอีก พอดีกับการ
ก่อสร้างเสร็จทางญาติโยมที่มีจิตศรัทธาก็ได้ทำบุญถวายกุฏิเป็นที่เรียบร้อย

ในปีนั้น พวกโยมที่คัดค้านการก่อสร้างกุฏิและกลั่นแกล้ง พุดจากก้าวร้าวท่าน
ต่างๆ นานับประการนั้น คนที่เป็นหัวหน้าเกิดอาเจียนเป็นเลือดตายส่วนอีกคนหนึ่งนอน
หลับตาย พวกญาติๆ ของฝ่ายคัดค้านเห็นเหตุการณ์เช่นนั้นก็กลัวกันมากเกรงว่า
บาปกรรมที่พวกตนทำไว้กับพระสงฆ์จะตกสนองเช่นเดียวกับสองคนแรก จึงพากันไป
กราบนมัสการขอขมาโทษจากท่านๆ จึงเทศน์ให้ฟังว่า

"เรื่องเป็นเรื่องตายไม่ใช่เรื่องของอาตมาเป็นเรื่องของพวกเขาต่างหากเป็นเพราะ
ใครทำกรรมอย่างใดก็ได้รับผลของกรรมอย่างนั้น ส่วนพวกเจ้าทำกันเองพวกเจ้าคงจะรู้
ว่าเป็นเพราะอะไร" แล้วท่านก็ให้พากันทำคารวะสงฆ์ หลวงปู่พร้อมด้วยสงฆ์ก็ให้ศีลให้
พร และท่านได้เทศน์ให้สติเตือนใจอีกว่า

"นี่แหละ การเบียดเบียนท่านผู้มีศีลย่อมได้รับกรรมทันตาเห็นจะหาว่าไม่มีบาปมี
บุญที่ไหนได้ ศาสนามีทั้งคุณและโทษ ถ้าผู้ปฏิบัติดีก็นำพาจิตใจคนเหล่านี้ขึ้นสวรรค์
นิพพานถ้าคนเหล่านี้ปฏิบัติไม่ดี ก็พาคนเหล่านั้นตกนรกอเวจีก็มีมาก เรื่องบาปกรรม
ย่อมไม่ยกเว้นให้กับใครทั้งนั้นไม่ว่าจะเป็นพระเณร หรือเจ้านายชั้นไหนๆ ก็ตาม ถ้าทำ
บาปลงไปเป็นบาปทั้งนั้นไม่มีการยกเว้น ถ้าเอียง"

พ.ศ. 2477 เป็นต้นมา หลวงปู่คำดี ปภาโส หลังจากล้มป่วยลงมาจากป่าเขาพงไพรแล้วอาการต่างๆ ในร่างกายของท่านอ่อนแอมาตลอด หลวงปู่เป็นผู้มีจริยวัตรการศรัทธาและการประพฤติปฏิบัติชอบมาตลอด หลวงปู่มีลูกศิษย์มากมายทั้งเป็นสงฆ์และฆราวาสโดยทั่วไป บุคคลผู้ที่ไม่เคยพบหลวงปู่คำดี เลยเพียงได้ยินชื่อหรือภาพที่เผยแพร่ออกไปยังหมู่ชนเท่านั้นก็บังเกิดความศรัทธาอย่างแรงกล้า สละบ้านการงานมาศึกษา

ต่อมา หลวงปู่คำดี ได้ไปพบถ้ำผาปู่ ซึ่งสมัยนั้นยังเป็นสภาพป่า แต่เป็นสถานที่เก่าแก่ของวัดโบราณ และได้ร่ำเรียนมา หลวงปู่คำดี เข้าไปปักกลดบำเพ็ญภาวนาเห็นว่า มีความสงบวิเวกดี เหมาะแก่การปฏิบัติ ต่อไปภายหน้าจะมีผู้ที่สนใจใคร่ประพฤติธรรมมาใช้สถานที่แห่งนี้กันมาก ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันสร้างกุฏิหลังหนึ่งเพื่อถวายหลวงปู่อยู่จำพรรษา ต่อมาชื่อเสียงของหลวงปู่คำดี พระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ได้ขจรไปยังชาวจังหวัดเลยมากขึ้น

จนมีผู้ศรัทธาทั้งหลายในจังหวัดพากันสละเงิน เสริมสร้างเสนาสนะมากขึ้นหลายหลังอีกทั้งศาลาหลังใหญ่ขึ้นอีกหลังหนึ่ง ชาวบ้านทั้งหลายจึงนิมนต์หลวงปู่อยู่จำพรรษาที่วัดถ้ำผาปู่จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต เป็นที่น่ายินดีที่ชาวจังหวัดเลย ได้เพชรน้ำงามที่เจียรระไนแล้วมาเป็นมิ่งขวัญประดับจิต ประดับใจ แห่งชีวิตด้วยร่างกายของท่านไม่ดี ท่านมักเตือนลูกศิษย์ของท่านเสมอว่า "ร่างกายสังขารของมนุษย์สมควรแล้ว ถ้าเป็นรถยนต์ก็ทิ้งได้แล้ว ถ้าหากผมล้มป่วยคราวนี้คงไม่ไหวแน่ ถ้าหมูกณะจะรักษาร่างกายผมก็รีบจัดการรักษาเสีย"

พวกสานุศิษย์ทั้งหลายเห็นท่านพอเดินได้ พูดได้ ฉันทันได้ เทศน์ได้ ก็พากันใจเย็นและจัดหาให้ฉันตามปกติ แต่ไม่ได้พาหลวงปู่เข้าตรวจรักษาที่โรงพยาบาล ต่อมาวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2526 ตอนเช้าหลังจากฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้ว ท่านก็เรียกญาติโยมทั้งหลายมาพร้อมกันแล้ว ท่านก็พูดว่า "มาฟังเทศน์กัน อาตมาจะเทศน์ครั้งสุดท้ายต่อไปจะไม่ได้เทศน์อีกแล้ว จะไม่ได้ประพรมน้ำพระพุทธมนต์อีกแล้ว และจะไม่ได้พูดกันอีกต่อไป" พระลูกศิษย์และโยมทั้งหลาย เมื่อได้ฟังคำพูดของหลวงปู่อย่างนั้นก็พากันแปลกใจ แต่ไม่มีผู้ใดเฉลียวใจว่า คำพูดของท่านนั้นเป็นการพูดครั้งสุดท้ายจริงๆ หลวง

ปูเริ่มเทศน์เรื่อง "ความไม่ประมาท"

เมื่อท่านเทศน์จบ ลูกศิษย์ลากลับแล้ว ท่านเข้าพักผ่อนตามอัธยาศัยของท่าน จนกระทั่งเวลา 15.00 น. ของวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2526 ท่านเดินเข้าห้องน้ำล้างหน้าเรียบร้อยแล้ว ท่านก็พูดขึ้นว่า "ผมเป็นลม" ขณะนั้นมีพระอุปัฏฐากท่าน 4 รูปได้ประคองท่านนอนลงที่อาสนะ เมื่อนอนลงแล้วท่านไม่พูดไม่คุยกับใครทั้งนั้น มีแต่นอนเฉยๆ ไม่มีการขยับตัว ลูกศิษย์ต่างก็พากันตกใจ ต่างก็พยายามให้ท่านตื่น แต่ไม่หาย จนถึงเวลา 18.00 น. ก็ให้โยมไปเชิญหมอจากโรงพยาบาลมาตรวจดูอาการของหลวงปู่ มีการฉีดยา ให้น้ำเกลือ ท่านก็ยังไม่ฟื้น

รุ่งขึ้นวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2526 คุณหมอก็สวนปัสสาวะให้ท่าน สายขางที่สวนเข้าไปทำให้เกิดเป็นแผลภายใน เลือดไหลไม่หยุด ลูกศิษย์จึงปรึกษากันว่าควรพาไปรักษาตัวในกรุงเทพฯ วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2526 คณะศิษยานุศิษย์นำหลวงปู่ถึงโรงพยาบาลแพทย์ปัญญา ตรวจสอบอาการของหลวงปู่ แล้วให้การบำบัดรักษา ประมาณ 9 เดือน อาการหลวงปู่ดีขึ้นเป็นลำดับ ศิษยานุศิษย์จึงเห็นสมควรให้ท่านกลับวัดถ้ำผาปู่

ต่อมาเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2527 อาการไข้ได้กำเริบขึ้นอีก นายแพทย์ปัญญา ส่งสัมพันธ์ จึงส่งรถพยาบาลมารับท่านไปรักษาที่โรงพยาบาลแพทย์ปัญญาที่กรุงเทพฯ อีก คราวนี้มีแต่ทรงกับทรุดมาตลอด พอถึงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 เวลา 13.13 น. หลวงปู่ท่านก็สิ้นลมจากไปด้วยอาการสงบ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดรับเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญพระราชกุศลตลอด 7 วัน และบำเพ็ญพระราชกุศล 50 วันและ 100 วันตามลำดับ

สำหรับอาหารของหลวงปู่รวมสองครั้งดังนี้ ครั้งแรก เป็นเวลา 9 เดือน ครั้งที่สอง เป็นเวลา 9 เดือน สิริรวมอายุจนถึงวันมรณภาพได้ 83 ปี รวมพรรษาธรรมยุตได้ 57 พรรษา 3 เดือน 23 วัน

ปี พ.ศ. 2471 จำพรรษาที่ วัดบ้านยาง ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2472 จำพรรษาที่ วัดป่าศาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ปี พ.ศ. 2473-2475 จำพรรษาที่ วัดป่าหนองกุ บ้านหนองคู ตำบลบ้านหว้า
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2476-2480 จำพรรษาที่ วัดป่าช้างคงขวาง ตำบลห้วยทะเล บ้านโนน
ฝรั่ง จังหวัดนครราชสีมา

ปี พ.ศ. 2481 จำพรรษาที่ วัดป่าอภัยวัน บ้านทุ่ม ตำบลบ้านทุ่ม อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2482-2486 จำพรรษาที่ วัดถ้ำกวาง บ้านหินร่อง ตำบลเมืองเก่า
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2487-2493 จำพรรษาที่ วัดป่าชัยวัน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2494 จำพรรษาที่ วัดป่าอรัญญวาสี บ้านเหล่านาคี ตำบลบ้านหว้า
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2595 จำพรรษาที่ วัดป่าชัยวัน ตำบลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2496-2497 จำพรรษาที่ วัดป่าศิริวัน คำหวายยาง ภูพานคำ ตำบลบ้าน
กง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2498-2508 จำพรรษาที่ วัดถ้ำผาปู่ เขานิมิตร ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

ปี พ.ศ. 2509 จำพรรษาที่ วัดป่าหนองแขง ตำบลหมากหญ้า อำเภอนองวัวของ
จังหวัดอุดรธานี

ปี พ.ศ. 2510-2525 จำพรรษาที่ วัดถ้ำผาปู่ เขานิมิตร ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

ปี พ.ศ. 2526-2527 จำพรรษาที่ โรงพยาบาลแพทย์ปัญญา คลองตัน
หัวหมาก กรุงเทพฯ (เพื่อรักษาโรค)

ปี พ.ศ. 2499 วันที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2499 ได้รับพระราชทานสมณ
ศักดิ์เป็นพระครูญาณทัสสี พระครูชั้นโท ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

ปี พ.ศ. 2521 วันที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2521 ได้เลื่อนสมณศักดิ์ เป็น
พระครูชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

ธรรมโอวาท

ท่านมักจะอบรมลูกศิษย์ของท่านอยู่เสมอๆ ว่า "เรามีตาเท่ากับว่าไม่มีตา มีหู
เท่ากับว่าไม่มีหู มีท้องก็ฉันอยู่ได้ไปวันๆ เท่านั้น ไม่ต้องแสดงความโลภและตะกละ"
ให้พากันสำเหนียกไว้เรื่องของความโลภ ความโกรธ ความหลง จะต้องมิด้วยกันทุกคน
ถ้าพูดถึงความ โลภ เมื่อมันมีเจตนาบันดาลเกิดขึ้นมาแล้ว มันจะมีด ไม่รู้จักบาปบุญ ไม่
กลัวคุกกลัวตะราง อันนี้เรียกว่าฤทธิ์ของมัน ท่านจงให้ระวังดีๆ ในเรื่องของสามประการ
นี้ท่านสอนว่า อย่าไปปรุงแต่งตามมัน ให้มีสติรู้เท่าทันมัน เมื่อเราปฏิบัติได้อย่างนี้แล้ว
ความโลภ ความโกรธ ความหลง เหล่านี้ก็จะเสื่อมอำนาจไป ตัวอย่างเช่น เมื่อเรา
ประสงค์จะเอาสิ่งใด เราจะต้องพิจารณาเหตุเสียก่อน เมื่อพิจารณาแล้วว่ามันไม่ผิด
ศีลธรรม เราก็สามารถเอาได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วว่ามันผิดศีลผิดธรรม เราก็ละเสียไม่
เอานี่แสดงว่าเราไม่ปรุงแต่งตามมัน ในความอยากได้หรือความโลภ และเราก็มีสติรู้เท่า
ทัน คือมีการพิจารณาในเหตุในผลเสียก่อน ถ้าเราประพฤติได้ในลักษณะนั้น เราก็จะได้
ชื่อว่าเป็นคนดี กระทำแต่ในสิ่งที่ดี มีแต่บุญกุศล ถ้าพูดสั้นๆ ก็หมายความว่า ทุกสิ่งทุก
อย่างก็มีผลเท่านั้น คือถ้าเราทำเหตุดีก็จะได้รับผลดี แต่ถ้าเราทำเหตุชั่ว เราก็จะ ได้รับผล
ชั่ว

"แต่การที่จะทำเหตุที่ดีนั้น มนุษย์เราทำกันอย่างนักยากหนา ที่ว่าทำยากเพราะอะไร? คือมนุษย์บางเหล่าไม่รู้จักเหตุและผล จึงไม่รู้จักเลือกเฟ้นทำเหตุที่ดีกัน และอีกอย่างหนึ่งก็คือพวกเรานี้ไม่ค่อยชอบกระทำเหตุที่ดีกัน แต่ผลดีของมันนั้นชอบกันทุกคน"

ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย คำว่าตาย ในที่นี้ ไม่ได้หมายความว่าร่างกายเราตาย หมายถึงจิตใจคนเราตาย คือตายจากมรรคผลนิพพานต่างหาก ความไม่ประมาทเป็นหนทางแห่งความไม่ตาย คือไม่ประมาทต่อการทำความดี ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มีโอกาสจะได้ไปสวรรค์ พรหมโลกหรือมรรคผลชั้นใดชั้นหนึ่ง ตลอดถึงพระนิพพานข้างหน้าแน่นอน ช้าหรือเร็วแล้วแต่บุญบารมีหรือความพากเพียรของตนเอง

"ความไม่ประมาท คือ เป็นผู้ที่มีสติจดจ่ออยู่ที่ กาย และใจ ทุกอิริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ไม่มีการพลอสติจากอิริยาบถทั้ง 4 จึงจัดว่าเป็นผู้ไม่ประมาทเข้าใจใหม่ (ท่านถามลูกศิษย์)" นี่คือเทศน์ครั้งสุดท้ายของท่านก่อนที่จะล้มป่วย

คำว่าฟังเทศน์หมายความว่า เอาใจฟังอย่าให้ใจหนีจากตัว ใจผู้ใดก็ให้รักษาอยู่กับตัวอย่าให้ใจหนีจากตัว ใจผู้ใดก็ให้รักษาอยู่กับตัวให้รู้อยู่กับภavanaหรือให้รู้อยู่เฉพาะใจอย่าให้ร่างกายนั่งอยู่ที่นี้แต่ใจมันคิดไปที่อื่น ก็ชื่อว่าใจไม่ฟัง คำว่าใจฟังคือใจจดจ่อ สะท้อนให้ละความชั่วประพฤติกามาคิ ความชั่วก็ได้แก่บาปนั้นแหละ ความดีก็ได้แก่บุญกุศลนั้นแหละ แต่เกี่ยวเนื่องอยู่กับจิตใจของเรา ถ้าพูดให้สั้นๆ เอาเฉพาะใจความ โอวาทของพระพุทธเจ้า 84,000 พระธรรมขันธ์ ท่านก็ย่อลงมาเป็น 3 ข้อด้วยกันคือ

1. พระพุทธเจ้าสอนให้ละกายทุจริตและประพฤติกายให้สุจริตนี้เป็นข้อที่หนึ่ง
2. ให้ละวาจาทุจริตและ ให้ประพฤติวาจาให้สุจริต
3. ให้ละ มโนทุจริตและ ให้ประพฤติใจให้สุจริต

จะพูดถึงบาป อกุศลกรรมบทหมายความว่า การทำบาปทั้งหลายก็รวมมาอยู่ที่
อกุศลกรรมบท 10 ประการนั้นแหละ คำว่าบุญกุศลก็รวมอยู่ที่กุศลกรรมบท 10
ประการ นั้นแหละชื่อว่ากายกรรม 3 วชิกรรม 4 มโนกรรม 3 ถ้าพูดให้สั้นให้น้อยลง
ไปอีก กายกรรม 3 และวชิกรรม 4 เป็นกิริยา การทำบาป ย่นลงมาทางใจคือ ใจโลภ ใจ
หลง มี 3 อย่างเท่านั้นแหละเป็นต้นเหตุ ตกลงอกุศลกรรมบทก็หมายถึงเท่านี้แหละเป็น
ต้นเหตุ ตกลง อกุศลกรรมบทก็หมายถึงเท่านั้น หมายถึงดวงเดียวคือใจ ก็หมายถึงอันเดียว
เรียกว่า เอกังจิตตัง ที่เรียกว่า จิต หัวใจ ก็เรียกว่าเป็นใจดวงเดียวเอกมโนเรียกว่า ใจอัน
เดียว ตกลงผู้ที่เบื่อความทุกข์ เบื่อความโง่ เบื่อความเป็นบาป ก็มาปฏิบัติแก้กายทุจริตให้
เป็นกายสุจริต แก้วจิตทุจริต ให้เป็นจิตสุจริต แก้วมโนทุจริต เป็นมโนสุจริต นี่เป็นวิธีปฏิบัติ
ถ้าเราจะเทียบในทางโลกเหมือนกับพวกเขาไร ชาวนาที่มีไรมีนา แต่ก่อนมันก็เป็นป่า
เป็นดงนั้นแหละ เมื่อถือสิทธิ์แล้วก็จึงสร้างจึงถากถาง ทำให้เป็นไรเป็นสวนทำให้
บริสุทธิ์ ทำนาทำให้เป็นนาจริงๆ ทำสวนทำให้เป็นสวนจริงๆ

คนทุกข์คนจนในโลกนี้ไม่ใช่ทุกข์เพราะเสือกิน ไม่ใช่ทุกข์เพราะงูร้ายกัด ไม่ใช่
ทุกข์เพราะช้างฆ่า แต่ทุกข์เพราะความโลภ ความโกรธความหลงของตน จะทุกข์เพราะ
สิ่งใดๆ ก็ตาม ตัวความโลภ ความโกรธ ความหลงนี้แหละเป็นผู้ฆ่า

ความโลภ

ความโกรธ

ความหลง

สามสิ่งนี้ร้ายกาจกว่าสิ่งอะไรทั้งหมดร้ายกว่าผีร้าย ร้ายกว่าเสือร้าย ร้ายกว่างูร้าย
ไม่มีสิ่งไหนจะร้ายกว่าตัวความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะฉะนั้นให้ระวังที่สุด
เรื่องของความโลภ ความโกรธ ความหลง สามประการนี้ มันสามารถทำให้ผู้รู้แจ้งเป็น
คนมีศรัทธาได้ ฤทธิ์ของมันนะ มันอยู่เหนือทุกคนในโลกที่ได้เกิดมาในโลกนี้ ยกเว้นเสียแต่
พระอรหันต์

ปัจฉิมบท

ด้วยขยัน อดทน พากเพียร และจริงใจในการปฏิบัติบูชา เพื่อมุ่งหวังในพระธรรม เป็นผลให้หลวงปู่ได้พบทางแห่งการดับทุกข์และพ้นทุกข์ และเป็นที่ยอมรับกันว่า หลวงปู่คำดี ปภาโส แห่งวัดถ้ำผาปู่ จังหวัดเลย เป็นพระสุปฏิปันโน ธรรมโอวาท และการปฏิบัติของหลวงปู่ปรากฏในข้อความข้างต้นนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจใฝ่ธรรมทุกท่าน